

LITERATURA.

JUDr. Jaroslav Stránský: Vůle poškozeného ve skutkových podstatách trestního práva. — Sběrka spisů právnických a národohospodářských. Sv. X. V Brně 1921. Dosavadní nauka jednala o přivolení oběti činu trestného v souvislosti s otázkou protiprávnosti, která dle panujícího učení je vlastností každého trestného činu. Protiprávnost může být vyloučena i předpisy práva mimotrestního, tu pak vzniká otázka vzájemného poměru různých normových komplexů právní řád tvořících. Při tom bývá trestní právo zváno právem druhotným, což autor odmítá i když se druhotnost pojímá ve smyslu Bindingově a rozeznávají se trestní právní pravidla, hypoteticky jurisdikci adresovaná a nevyřčené prvotní trestní normy, jež zakazují jednání trestem stíhaná. Znak druhotnosti mohl by se tu přesmeknouti s trestního pravidla na samu trestní normu. Stránský uznává, že se pojem protiprávnosti stane bezobsažným nebo nesmírně vratkým, jestliže se Bindingova pojetí latentních norem vůbec vzdá a vyslovuje požadavek legislativně-technický, aby otázka subsumpcce konkrétních jednání pod zákonná pravidla byla vyřešena zákonem trestním beze zbytku a nebylo třeba zkoumati protiprávnost činu teprve teleologickým výkladem pozitivních norem různých oborů právních. Pojem skutkové podstaty (kterou na rozdíl od Kallaba doporučuje nazývatí soubor všech nutných znaků činu trestného, pojem to nadřizený skutkovému ději, t. j. konkrétní skutkové podstatě) postuluje soustředění všech podmínek vzniku trestního práva v trestní pravidlo. Problém svolení poškozeného nebude řešiti pouze se zřetelem na protiprávnost, nýbrž bude třeba pozorovati celou skutkovou podstatu trestního pravidla. Vedle individuálně psychologického děje na straně aktivního subjektu a kolektivního psychologického problému na straně pasivní (Kallab) třeba si povšimnouti, jak autor zdůrazňuje, důležité, ale dosud opomíjené a nesprávně zařazované otázky, t. j. individuálně psychologického problému na straně napadené.

Ohraničiv si takto předmět zkoumání vyvrací autor poučky snažící se dokázati beztrestnost sebeпоškození a to jednak názor, že nemravnost sebeпоškození nevstupuje v sociální sféru, kdežto právo má povahu sociální (Köstlin) jakožto pouze politický postulat, jednak učení vylučující trestnost sebeпоškození obecnou zásadou, že účelem právního řádu jest ochrana individuální svobody, která by trestností sebeпоškození byla ohrožena a nikoli chráněna, poněvadž o trestnosti neb beztrestnosti sebeпоškození rozhodneme dle pozitivně-právního předpisu a nikoli dle obecně platné zásady.

Z úvah o právním významu přivolení poškozeného neprávem některé skupiny trestných činů již předem bývají vylučovány. Tak aspoň modalita přivolení jest problematická při trestných činech, »u nichž jednání proti vůli bezprostředně poškozeného a znásilňování její jest pozitivním znakem skutkové podstaty«. Při deliktech charakterisovaných lstivostí jednání bude právně relevantní přivolení, které se stalo, ač lest byla prohlédnuta. Rovněž nesprávně bývají vylučovány činy trestné beze zřetele k tomuto přivolení, neboť tu eventuelní přivolení praesumptivně nevyjadřuje vůli skutečnou, ale praesumpce tato je vyvratitelná, kde přivolení vyslovuje právě onu svobodnou vůli, které zákon hájí.

Jak vůle vnitřní tak vůle projevená může být právně relevantní a bylo hlavním pramenem zmatků, že nebylo to uznáváno. Kde je projev vůle, tam ovšem nemá významu žádná jiná vůle, leč svobodná vůle směřující k projevu.

Konkretisace přivolení a jeho specialisace dána jest vlastnostmi skutkové podstaty. Souhlas musí tu být v době činu. V případě t. zv. očekávaného přivolení dlužno rozeznávati, doufá-li pachatel v dodatečné přivolení, které má odstraniti manko jeho jednání, či zda souhlas tento již předpokládá. Přivolení ztrácí význam, bylo-li odvoláno.

Není tu přivolení, zakládal-li se souhlas na omylu, bez něhož by nebylo k němu vůbec došlo. Čin spáchaný za mylného předpokladu přivolení jest posuzovati dle zásad o omylu faktickém uznaných.

Otázku způsobilosti svolujícího ku svolení bude rozřešiti de lege ferenda tak, že zákon určí nutný minimální věk — differencované dle předmětu právní ochrany a v souhlasu s příbuznými případy —, kdežto ostatní předpoklady (duševní zdraví a j.) bude svěřiti volné úvaze soudcově. De lege lata užívá se někdy a to neprávem norem práva občanského. Zmocněnec, ba ani zákonný zástupce zásadně svojí vůlí svolení poškozujícího nahraditi nemůže. Rovněž o rozsahu právní relevance přivolení rozhodne výhradně pozitivní právo. Naproti tomu vystupují dva krajní směry, z nichž jeden uplatňuje důsledně zásadu »volenti non fit iniuria«, druhý prohlašuje, že z veřejné povahy práva trestního plyne bezvýznamnost přivolení. T. zv. »Rechtsgeschäftstheorie« konstruuje zmocnění poškozujícím jako právní jednání, jež opravňuje škůdce k činu, je-li platno.

Nesporný je význam přivolení poškozujícího, kde jednání opáčné je uvedeno výslovně jako jeden ze znaků skutkové podstaty. Pokud tomu tak není, názory se rozcházejí. Důležitou indicií relevance přivolení bude, stanoví-li zákon požadavek soukromé žaloby.

V přehledu pozitivních ustanovení zastavuje se autor u §u 4 tr. z. z r. 1852 a s pochvalnou uvádí ustanovení práv anglo-amerických, která obecně přiznávají relevanci přivolení a přímo vytyčují výjimky, za kteroužto úpravu se i de lege ferenda přimlouvá.

Ve zvláštní části pojednává jednotlivě o skupinách činů trestných dle jich objektu.

Delikty proti osobní svobodě, jimž jest příznačno, že pachatel nezakrytě podmaňuje si cizí vůli jako nástroj vůle vlastní, dle platného práva nemohou býti contra consentientem páčány. Kde se páše násilí vůli jednotlivcově, ale netrestá se k ochraně jednotlivcově, bude přivolení irrelevantní (§ 81, 314 tr. z., násilné působení na rozhodnutí voličovo).

Abychom správně ocenili význam přivolení při deliktech proti pohlavnímu sebeurčení, třeba si uvědomiti, že předmětem ochrany není směr pohlavního pudu, chtění instinktivní, nýbrž řízení pohlavního pudu intelektem svobodným od číkoli násilné motivace, takže delikt není vyloučen svolením ženy, »když podléhá pudové situaci, v níž byla násilníkem proti svému vážnému odporu uvedená«.

Urážlivým jednáním, jak se pojímá v mluvě obecné, třeba rozuměti bezvýjimečně jednání »proti určitému specifickému směru nebo praesumptivní vůle«, jest tedy přivolením uraženého trestnost deliktů proti cti vyloučena.

Při trestných činech proti majetku vůle jako objekt činu trestného vystupuje nejzřetelněji, jsou to zásahy v soukromá práva, proto zásadně možno se jich dopustiti jen na majetku cizím a to invito laeso. Norma trestající poškozujícího vlastního majetku měla by účelem ochranu jiných hodnot než soukromý majetek. Že volenti non fit iniuria platí i o lichvě, jejíž poenalizace chrání svobodnou vůli oběti a nikoli obět proti její svobodné vůli.*)

Při deliktech proti životu a zdraví jednotlivcov je řešení problému přivolení poškozujícího nejobtížnější. Trestní norma chránící lidský život zavrhuje právě zmaření živé lidské bytosti a nezáleží na tom, jak se čin pachatelův obráží ve vědomí a citové nebo volní sféře oběti. »Vůle, sama produkt života, nemůže míti život objektem.« Vražda liší se od sebevraždy jen stránkou subjektivní: je to jednání, jehož výsledky si ani příčetný sebevrah nemůže představit jinak leč mylně: jedině tato okolnost poskytuje možnost odchýlného hodnocení právního. Dle platného práva je sebevražda, tím spíše kulposní čin proti

*) Autor uvádí rak. zákon lichevní z r. 1881 v takové souvislosti, že to budí podezření, jako by ho pokládal za právo platné, ač jak známo, byl zrušen cís. nař. z r. 1914 (str. 52 a 117). Pro právo platné odpadl by též argument na str. 117 z §u 1 zák. z r. 1881 čerpaný.

vlastnímu životu, beztrestna. Trestnou zůstává v oblasti angloamerické, kde zachována tak kulturní jednota ideálu, k němuž právní řád směřuje. Autor sám vyslovuje se proti trestnosti sebevraždy, ale chce, aby nehodnotnost její byla legislativně vyjádřena a spolu určen přesně její pojem: bude to významno pro posouzení trestnosti poruchy nebo ohrožení jiného právního statku sebevraždou a zabránění sebevraždě. Pro hodnocení usmrcení oběti svolné a t. zv. euthanasie, t. j. zavraždění člověka k urychlení a ulehčení jeho beztak neodvratné smrti, budou rozhodny zásady platící o sebevraždě. Výjimečnost případu lze zahrnouti obecnými polehčujícími okolnostmi, neboť stanovení zvláštní skutkové podstaty privilegované trestní sazbou láme ideovou jednotnost právních řádů. Totéž platí o účasti při cizí sebevraždě, jež věcně neliší se od účasti při vraždě: jednáním sebevrahovným se přetruhuje sice kauzální souvislost, ale stejně i při návodu k vraždě. Pokud jde o otázku přivolení oběti k poruše zdraví, je třeba hledati odpověď v přesném ustanovení právního řádu.

Stejně zajímavá, jako bohatý obsah spisu, je i jeho metoda. Autor není bezvýhradným stoupencem školy Weyrovy, což jeví se zejména v jeho zdůrazňování významu teleologie pro výklad zákona (str. 49, 122 a j.). Snaží se vedle toho stopovati a vyjádřiti kulturní ideály právními řády vyjádřené, resultátů pak užívá ku kritice de lege lata a návrhům de lege ferenda. Správně akcentuje nutnost ostře lišiti výklad právního řádu od právněpolitických požadavků (str. 78 a j.).

Zdůrazňuje rozdíl mezi hodnocením normy »pozitivně zjiitelným účelem, jež jiné normy téhož právního řádu nebo právní řád jako celek sledují a vyjadřují« (str. 125) a kritikou ryze politickou (»metajuristickou«). Myslím, že toto různění opírá autor o zcela vnější skutečnost, že podklad kritiky běreme z platného práva — a to patrně pravidelně pouze z jednotlivých jeho norem, neboť ideami právního řádu jako celku těžko hodnotiti a s výsledkem kritisovati celek právního řádu. Kdyby přičítal oběma způsobům hodnocení vnitřní různost, blížil by se snad argumentacím přirozenosprávním, které potírá, zdůrazňujet metajuristickou povahu kritiky pouze politické, v čemž mohl by býti spatřován názor, že kritika dle kulturních ideálů platného práva obsahuje stopu »juristického« charakteru. Dr. Vladimír Solnař.

Dr. Max Lederer: Předpisy trestního zákona i řádu rep. čsl. — (Autor t. č. suplent stolice trest. práva na něm. univer.) — 8°. — A. Haase. Praha 1922. — Účelem této sbírky jest docíliti přehledu na poli práva trestního i řádu po změnách, které na dosavadním stavu právním učilo republikánské zákonodárství. Až do 30. června 1921 jsou tu uvedeny všechny zákony i nařízení této materie se týkající. Sbírká jest přehledná a zevrubně uspořádána. Jen jednu chybu má: zákony a nařízení jsou tu uvedeny v pořadí, jak vycházely v úřední Sbírci, nikoli podle oborů. Třeba že uznáváme, že jest obtížno mnohdy, kam určitý zákon má se zařaditi, zda do té či oné skupiny, přec byla by kniha získala na praktičnosti Rejstřík pak mnoho ani nepomůže. — Jinak měl autor snahu, aby knihu učinil různými odkazy a poukazy praktickou pro praxi i studium. Jeho počín jest vřele vítati. —á—

Dr. jur. V. Perek: Ochrana menšin národnostních dle mírových smluv a skutečné poměry v naší republice. (Otisk z České Revue.) Rozpravy a přednášky Státovědecké společnosti čís. 5. V Praze 1922. Cena Kč. 3'30. Str. 27. — Spisovatel vyloživ stručně zásady ovládající mírové smlouvy, pokud se týče ochrany menšin, rozbírá provedení těchto smluv ve státech závazných, zvláště pak v čs. republice a kritisuje úpravu ochrany menšin národnostních, jazykových, rasových a náboženských u nás. Vytýká nedostatky smlouvy brněnské s republikou Rakouskou ze dne 7. června 1920, v níž nebyla zajištěna náležitá reciprocita pro české menšiny, a pražské smlouvy s Polskem ze dne 29. listopadu 1921, která dokonce předbíhá dosud nevydaná jazyková nařízení rovněž favorisujíc polské příslušníky na úkor našich. Vábec poukazuje na naši benevolenci vůči cizím menšinám, ač poměry českých minorit ještě ne-

jsou tak upraveny, jak by bylo lze v samostatném státu očekávati. Připojen jest text zákonů, nařízení a státních smluv ochranu menšin upravujících. — Brožura jest vhodna pro informaci širší veřejnosti i jako pomůcka ke studiu. Hk.

T. G. Masaryk: Poselství presidentova. — »Občan. knihovna« 7.—8. Stát. knihosklad v Praze 1920. 12°., str. 70. Kč. 2.—. — Upozorňujeme na sbírku vybraných proslovů presidenta Masaryka od prvního jeho vstupu na domácí půdu dne 22. pros. 1918 až po třetí poselství při 70-tých narozeninách presidentových 7. března 1920. K tomu jsou přiřazeny i dvě řeči Masarykovy o vojsku. Sbíрка tato je velmi výhodná, poněvadž velmi nesnadno shledávají se podobné projevy, jež značí program, po denních listech a bylo by si přáti, abychom podobných příruček měli co nejvíce. Ča.

Dr. Przemysław Dąbkowski, Stosunki kościelne ziemi sanockiej w XV. stuleciu. Przemysł, 1922, 8°., 45 str. Kdežto v našich právních dějinách zůstává dosud dosti nepovšimnutou otázkou starého církevního zřízení v polské vědecké literatuře věnována této otázce velká péče. Sluší tu upozorniti jen na práce profesora církevního práva na Lvovské universitě prof. Abrahama. Náboženské poměry zemi sanocké nejsou tak spleťité jako národnostní. Existují tu dvě velké organisace církevní: církev západní a církev východní. Duchovenstvo římskokatolické mělo tu velký význam. Na prvním místě jest biskup přemyslský, který jest nejen hodnostářem duchovním, nýbrž i světským. Je vlastním bohatých statků. Biskup přemyslský měl svou kapitulou. Autor podrobně líčí církevní zřízení, vypočítává kostely, jichž seznam je velmi podrobný, zajímá se také o zřízení klášterů. Při té příležitosti podává autor výtčené hranice země sanocké. Zajímá se zřízením patronátním, různých bratrstev, škol a nemocnic.

V druhé části studie probírá autor zřízení církve východní. Podává rovněž statistiku cerkvi (sinagoge ruthenorum). Hodnost popa udržovala se obyčejně jedné rodině. Cerkve byla považována za vlastnictví majitele vsi. Popi platili pánu census sinagogae. Ve vsích na právě valašským zvali se dávký naturální honoraciones. Nad duchovenstvem východním vykonával jurisdikci přemyslský vladyka. Autor pojednává pak o nižší vrstvě duchovních než byli popové, jež zvala se »djaci«, a o nomasterách. Autorovi poskytlý hojný materiál soudní zápisky z Akt grodských i zemských. Jak řečeno, mohly by býti pro naše poměry polské studie z církevního zřízení a i přítomná studie vzorem. Rr.

Časopis pro právní a státní vědu. První dvojčíslo pátého ročníku vyšlo v březnu s bohatým obsahem. Docent Dr. Josef Hrdina uveřejňuje v něm článek o správě, správním právu a nauce správní, v němž na podkladě hojné literatury pojednává o některých bodech výtčeného předmětu. Ostatní články vyšly vesměs z per brněnského právníckého dorostu, jehož výkvět počíná se opravdu kolem této nové vědecké tribuny soustřeďovati. Kol. JUC. Zdeněk Neubauer velice poutavým způsobem uvažuje ve svém článku o důvodu platnosti zákona, kol. JUC. Josef Šafařík velmi obsírně a používá rozsáhlé literatury píše o zákonech formálních a materiálních. Třetí práci právníka dosud nepromovaného, uveřejněnou v tomto čísle, je velmi pěkné a zajímavé pojednání Majetok spolu nadobudnutý dl'a súkromného práva platného na Slovensku, podané JUC. J. Fundárkem. Závěrek k diskusi v některých sporných bodech peněžní teorie uveřejňuje tu p. prof. Dr. V. Mildschuh, k němuž p. prof. K. Engliš připojuje svůj Dodatek. V hlídce časopisu (vedl kol. JUC. Adolf Procházka), podává se velmi rozsáhlé přehled článků z právnických časopisů Československa i ciziny. V odřídli Literatura uveřejňuje p. prof. Dr. Kallab podrobnou recenzi práce docenta Dra J. Stránského: Vůle poškozeneho ve skutkových podstatách trestního práva a kol. JUC. Procházka obsáhlou studii o Kelsenově knize Das Problem der Souverenität und die Theorie des Völkerrechts.

Postupujíc za svým programem, který si vytkla, reprezentuje se takto i v novém ročníku tato brněnská právnická revue, poměrně ještě mladá, zcela důstojně. O ní a o tom, jak vznikla, chci napsati ještě několik slov.

Střediskem moravských právníků byla od let Právnická Jednota Moravská v Brně, která také vydávala vlastní časopis: »Zprávy Právnické Jednoty Moravské v Brně«. Byl to časopis pevně tradice (dosáhl úctyhodného počtu 27 ročníků), věnovaný veskrze otázkám, důležitým pro praxi právnickou. Teoretické úvahy byly v něm zastoupeny měrou zcela mizivou. Teprve na samém sklonku válečné doby (1918) dosáhli přívrženci reformy tohoto časopisu znamenitého úspěchu: mimořádná valná hromada usnesla se změnití směr řízení i název časopisu, kterému později určeno jméno »Časopis pro právní a státní vědu«. Redaktory zvoleni prof. Dr. Weyr a r. z. s., později vicepresident z. s. p. r. Josef Purcner. Změna provedena dle usnesení valné hromady hned od 3. čísla XXVII. roč. bývalých Zpráv Právnické Jednoty Moravské. Cíle nového časopisu vytklo vydavatelstvo a redakce v prvním čísle časopisu článkem, datovaným 1. května 1918. Po zdůraznění toho, že časopis poskytne pro příště více místa vědecké teorii právní, než se dělo dříve, praví se tu: »Časopis pro právní a státní vědu« chce býti dále průkapníkem nových ideí a programů. Zříkaje se vědomě poslání svého předchůdce, chce se státi střediskem a ohnískem vědecké práce právní na Moravě vůbec. Chce býti čten nejen členy spolku a praktickými právníky, nýbrž apeluje na veškeru českou veřejnost, která se zajímá o soudobé politické a sociální problémy vůbec. A kdo by se v nynější pohnuté době politické o problémy ty nezajímal? Náš časopis chce dále plniti poslání výchovné: chce vychovati a soustřediti všechny pracovníky, kteří cítí v sobě schopnost a lásku k literární práci právnické. Proto vznáší vřelou prosbu na dosavadní spolupracovníky, aby mu i v novém jeho rouše zůstali věrnými a zve upřímně mladší generaci právnickou k spolupráci. Setká-li se tato výzva s úspěchem, pak dosáhne toho, co nejvíce mu leží na srdci: aby v Brně vzniklo samostatné středisko vědecké práce právnické, které bude snad v budoucnosti úspěšně závoditi se střediskem pražským.«

V časopisu zůstaly však i nadále spojeny část teoretická a praktická, t. j. vedle úvah teoretických byla zde v hojně míře uveřejňována i judikatura. Avšak s rozvojem obou částí nedalo se srovnati, aby byly trvale spojeny v jedinou publikaci a tak na sebe vázány. Zcela správně bylo poznamenáno (r. II. č. 3/5, str. 205), že praktikovi velice záleží na tom, aby nová rozhodnutí nejvyšších tribunálů dostal do rukou co nejdříve, aby dle nich zařídil svou další činnost. Teoretik však nemá valného zájmu na tom, přečte-li si to neb ono pojednání o den dříve či později, chce však je dostati do rukou úplně a nikoli rozkoukované na několik »pokračování«, což je nutno při periodických tiskovinách, vycházejících častěji, ale v menším rozsahu. Proto jest považovati za velký zisk, pro oba obory, jak teorii tak i judikaturu, když nepřirozené jich spojení v jediném časopise bylo rozvázáno. Stalo se tak zvláště přičiněním prof. Weyra, který rediguje nyní část teoretickou, již zůstalo jméno »Časopis pro právní a státní vědu«. Část praktická vychází jako příloha Časopisu pod názvem »Přehled rozhodnutí ze všech oborů právních«.

Jest v zájmu právnické obce vůbec a našeho právnického dorostu zvláště, aby netušeně velký rozvoj nové vědecké tribuny, která během několika málo let vytvořila se z pouhých praktickým případům věnovaných zpráv Právnické Jednoty Moravské v Brně, pokračoval stejným tempem i v budoucnu. A právnický dorost naší fakulty jest zvláště interesován na tom, aby se potvrdilo, co napsal prof. Dr. Weyr: »že konečně i z řad posluchačstva právnické fakulty přibude řada nových čtenářů, předplatitelů a snad i příspěvatelů, jest nepochybné«. —lk.

Dr. jur. Fr. Čáda, Soudis české literatury právnické a státně-vědecké. Vydali Bursík a Kohout, knihkupci university Karlovy a české Akademie věd a umění, Praha 1922. Stran 160.

Soustavná, odborná bibliografie je nezbytným předpokladem každé, i sebe drobnější vědecké práce a vítanou pomůckou všem, kdož tím kterým oborem vědeckým se chtějí zabývat, tedy především i studentstvem. U nás potřeba její je tím citelnější, že ve velké většině oborů vědních nemáme systematických děl, která by aspoň nejdůležitější literaturu udávala. Někteří spisovatelé vkládají aspoň do učebnic stručné přehledy nejdůležitějších prací svého oboru. Mám na mysli především posl. vydání Kadlecových »Dějiny veřejného práva«, Kaprasova »Přehledu«, nebo některých vydání Národohosp. politik prof. Grubera. Z velkých systémův édeckých jsou to především díla prof. Horáčka, Heyrovského (4. vyd. Dějin o systému římského práva) a Kaprasa, jehož právní dějiny podávají vyčerpávající přehled literatury, který by měl být vzorem podobným systematickým dílům, které, jak doufáme, záhy i co do ostatních oborů vědních, naši literaturu obohatí. Pokud se týče přítomné práce Čádovy, soudím, že má sledovati především úkol druhý: skýtati interesentům všeobecný přehled v literatuře právní a státovědecké. V tom směru, až na nepatrné výjimky, — k rozsahu látky podmíněné, vyhovuje úplně svému úkolu. Hlavně studentstvo, a to právě nejmladší kolegové, naleznou v ní bezpečné vodítko. Bibliografie, určené k úkolům vědeckým, dlouho budeme asi postrádati, ale Čádův soupis je jedním z prvních pokusů, které snad společnou prací povedou k cíli. Ovšem dvě vady — Čádou nikterak nezaviněné — Soupis má. Předem neobsahuje bibliograficky nezbytných údajů o místě vydání a nakladateli. Autor odhodlal se k tomuto ústupku nerad a teprve po boji s nakladatelem, který uvedené udání nechtěl připustiti z důvodů úsporných i konkurenčních. Nedivíme se dru Čádovi, že i za těch podmínek se úkolu podjal, poněvadž nebylo zbytí, chtěl-li celý podnik zachránit. Větší, po mém úsudku je vada, že nejsou udána německá díla českých právnických spisovatelů. Vždyť právě nejlepší jejich práce byly vydány i německy, některé dokonce jen německy (na př. Tilschův »Einfluss«). Zde stal se znovu ústupek nakladateli, tentokrát opravdu na újmu úplnosti díla. K článkům časopiseckým přihlíženo, jak patrně, jen příležitostně, pokud vydané referáty byly dosažitelné. Avšak i přes uvedené nedostatky lze dílo Čádovo jen uvítati jako první, třeba smělý pokus, který nezůstane bez následování.

B. Šejhar.

Alois Hajn: O českých stranách politických. Pr. 1921. Min. školství. Občan. knihov. 15. 8°. s. 47. 2⁸⁰ Kč. — Hajnovu činnost v tomto oboru již známe. Poprvé pokusil se o charakteristiku českých politických stran roku 1903 (»Politické strany u nás«), ale od té doby zanechal činnosti v tomto směru. Mezeru tuto v naší odborně politické literatuře vyplnil pak dr. J. Heidler knížkou »České strany politické« (1914 »Za vzděl.« 8—9), jež vřele byla sice přijata kritikou, ale brzy byla rozebrána. Teprve po převratu V. Choc snažil se vyložití programy jednotlivých politických stran brožurou rázu více informačního (»Přehled politic. stran v Čechách.« Propag. knih. čs. cizin. úř. 5. 1919), až teprve nyní vystupuje znovu Hajn se svou prací psanou v lednu 1921 v Mnichově. Správně pochopil, že účelem podobné knížky není opisovati programy jednotlivých stran, nýbrž že dostačí podati z nich výtah a připojiti věcnou kritiku. A skutečně nelze upřiti spisovateli dobrou snahu vystříhati se dlouhých polemik, ale vysloviti se nestranně o politických cílech. Ostatně učinil tak i ve velmi pěkném úvodě o stranictví vůbec a u nás zvláště, mezi něž a programy jednotlivých stran vklínil dvě kapitoly nástinu o stranicko-politickém vývoji našem, prvou až po 28. říjen, druhou po něm. Je to práce pozoruhodná, jen jest si přát, aby autor její brzy nám podal obsírnější zpracování o této otázce, jehož dosud stále postrádáme.

Ča.

Dr. Władysław Namysłowski: Ustrój sądowy w srednicwiecnej Serbji. — Lwów 1922 — 8° — str. 62. — Polský autor ve svém díle pojednává především o soudu královském, o sodech krajských, o soudnictví církevn., o patrimoniálním soudnictví šlecht, o sodech pro cizince a soudnictví městském. Nejvyšším ve vlastním slova smyslu byl

soud krále. Rozhoduje nejen jako první a poslední instance ve sporech vyhrazených králi, nýbrž též všechny spory jako instance nejvyšší a funguje jako soud dvorský. Reservátními spory byly podle zákoníka cara Štěpána Dušana: krv (zabití), vražda, tat (krádež), gusar (loupež), prejem ljudi (pomoc útěku poskytnutá poddanému), zemlja (spory o půdu), nevera (zrada), razboj vladičaski (znásilnění šlechtičny), čeljadin (spory o nevolníky). Král v rozhodoval spory buď sám, neb delegoval určitého, obyčejně dvorského úředníka. Soudní agendu vykonával králi zvláštní úředník »pristava dvora kralevstva mi«. Jiné spory rozhodoval soud královský cestou relace a suplikace. Relace záležela v tom, že nemohl-li některou komplikovanou při rozhodnutí soudce, zažádal o rozhodnutí krále. Suplikace, která spočívala v tom, že strana mohla zažádati o rozhodnutí přímo krále, byla v Srbsku omezena. Pro spory dvořan byl ustanoven dvorský sudí.

Soudnictví krajské, župní, mělo svůj vývoj a podléhalo vlivům zřízení byzantského. Již záhy vidíme tu oddělování záležitostí správních od soudních již koncem 13. věku. Teprve car Štěpán Dušan provedl organisaci soudů župních a oddělil striktně správu od soudnictví, při čemž úředníkům správním náležela jen exekuce. Kompetence soudů župních vztahovala se na všechno svobodné obyvatelstvo. Vyňaty byly kláštery a kostely, města, cizinci a nevolníci. Náležely jim kompetenci jak trestní tak civilní spory. Autor dále tvrdí, že v župách existují soudcové čarští a vedle nich zasedají »porotníci« t. j. přísežní soudcové volení. Tvrdí, že porotníci nebyli institucí spolupřísežníků (conjuratores), nýbrž porotci. Původ jejich je sporný. Autor upozorňuje tu na podobnou instituci vyskytající se na slovanském jihu v poměrech mezinárodních a odvozuje jejich původ odtud.

Kláštery a kostely měly privilegované soudy vlastní, také soudy přísežné. Příklad soudu nejvíce nadaného privilegiem jest klášter Hilandar na hoře Athos. Povaha země srbské většinou zemědělské způsobila čilé styky s cizinci, s Dubrovničany, s Řeky, Armény, Benáťčany i se Sasy. Čilý styk obchodní přinesl nutně sebou i úpravu soudnictví ve vzájemných sporech. První styky i úprava soudnictví je mezi obyvateli Bosny a Dubrovničany. V 13. stol. vznikly zde již smíšené soudy složené z jednoho Srba a jednoho Dubrovničana. Konečnou úpravu tohoto soudnictví provedl car Štěpán Dušan. Podle této reformy spory mezi Dubrovničany a Srby vyřizovaly smíšené soudy složené ze soudce srbského a porotců. Soudcem byl buď carinik neb knez t. j. náčelník obcí a tržišť neb v městech náměstek carský kefalija. Porotci t. zv. porota skládala se z poloviny ze Srbů a z poloviny z Dubrovničanů neb jiných cizinců. Později soudce srbský ustoupil a zůstali pouze v soudě porotci. V koloniích Dubrovničanů fungovali »konsulové« spolu se dvěma přísedícími »judices«. Kromě těchto soudů smíšených existovaly t. zv. stanki, pohraniční soudy mezinárodní. Kromě Dubrovničanů měli v Srbsku velký význam zvláště v hornictví Sasové. Měli své zvláštní soudy curia Teutonicorum, jež řídila se předpisy Sachsenspiegeln. Podobně pro spory mezi Srby a Sasy byly zřízeny smíšené soudy již podle předpisů krále Štěpána Uroše.

V Srbsku byly tři druhy měst. První skupinu tvořila města původu římského se širokou samosprávou. Druhou skupinu tvořila města původu řeckého. Vlastní srbská města nelze srovnati s městy západoevropskými. Předpis o zřízení soudním těchto měst jest v zákoníku cara Štěpána Dušana. Spory, které mělo měšťanstva mezi sebou, byly rozhodovány buď carským náměstkem zvaným gradski vladalec neb kefalija, sevast nebo duchovenstvo. Toto patrně rozhodovalo spory mezi měšťany v městech v krajích řeckých.

Studie Dr. Namyslowského je velmi zajímavou a velmi cennou, protože předmět dosud zpracován nebyl. Třeba že stručnost studie přispívá ku přehlednosti, přece některé části žádaly by hlubšího zpracování. Je velkou škodou, že autor pominul vyličení poměrů soudního zřízení měst dalmatských.

Rr.